

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Голова Приймальної комісії,
Голова комісії з реорганізації НАУ,
в.о. ректора

Ксенія СЕМЕНОВА

« 15 » 04 2024 року.

ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ ДО АСПІРАНТУРИ
зі спеціальності 242 Туризм і рекреація
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
(третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти)
Галузь знань 24 Сфера обслуговування
Освітньо-наукова програма «Міжнародний туризм і регіональні студії»

Київ – 2024

Програма розроблена на основі освітньо-наукової програми та навчального плану №РДФ-17-242/23 підготовки фахівців освітньо-наукового рівня «Доктор філософії» галузі знань 24 «Сфера обслуговування» спеціальності 242 «Туризм і рекреація».

Вступний іспит зі спеціальності 242 «Туризм і рекреація» складається усно та письмово за білетами, які розроблені на основі програми для вступників до аспірантури. Кожен білет містить по три питання. Метою програми вступного іспиту є оцінювання рівня знань вступників до аспірантури відповідно до вимог.

Основні завдання програми:

- оцінювання теоретико-методологічної підготовки вступника з дисциплін магістерської програми;
- оцінювання вмінь вступника використовувати теоретичні знання для вирішення актуальних завдань міжнародного туризму та регіональних студій;
- оцінювання вміння встановлювати взаємозв'язки між теорією і практикою в сучасній системі міжнародного туризму та регіональних туристських досліджень.

Програму розробили:

Професор кафедри міжнародного туризму та країнознавства

Факультету міжнародних відносин

доктор географічних наук, професор

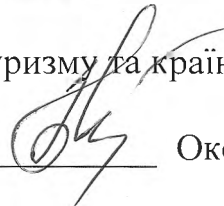

Олександр КОЛОТУХА

В.о. завідувача кафедри міжнародного туризму та країнознавства

Факультету міжнародних відносин

кандидат географічних наук, доцент

Оксана БОРИСЮК

Доцент кафедри міжнародного туризму та країнознавства

Факультету міжнародних відносин

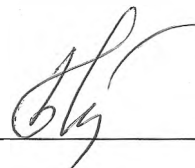
кандидат географічних наук, доцент

Віктор САЙЧУК

Програма обговорена та схвалена на засіданні випускової кафедри міжнародного туризму та країнознавства Факультету міжнародних відносин, протокол № 1 від 18.01.2024 р.

В.о. завідувача кафедри міжнародного туризму та країнознавства ФМВ

Оксана БОРИСЮК

ПЕРЕДМОВА

Програма складена для кандидатів на вступ в аспірантуру за спеціальністю 242 «Туризм і рекреація» та передбачає визначення рівня знань за напрямками професійної діяльності та формування контингенту здобувачів вищої освіти, найбільш здібних до успішного опанування відповідної освітньо-наукової програми рівня «Доктор філософії».

Основу концепції підготовки аспірантів за спеціальністю 242 «Туризм і рекреація» складає системність, програмно-цільова спрямованість, націленість на формування високого професіоналізму, вміння вирішувати наукові й практичні завдання на рівні сучасних досягнень міжнародного туризму, рекреації та регіональних студій.

Вступний іспит проходить в усній та письмовій формі з викладенням членам предметної комісії відповідей на питання екзаменаційного білету.

Вступник повинен продемонструвати фундаментальні, професійно-орієнтовні знання та вміння, здатність творчо мислити, вирішувати типові професійні завдання, передбачені програмою вступу.

I. ЗМІСТ ФАХОВИХ ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ

I. Туризмознавство

Туризм як соціо-культурний та цивілізаційний феномен. Підходи до його трактування і розкриття.

Сутність туризмознавства: об'єкт і предмет дослідження. Місце в системі наук. Основні теорії розвитку туризму, системоутворюючі категорії туризмознавства. Актуалізація потреби створення теорії туризму. Структура туризмознавства.

Історія розвитку та основні наукові школи в туризмознавстві: європейська школа (австрійська, німецька, данська, французька, польська, болгарська); американська школа; українська туризмознавча школа. Розвиток туризмознавства в Україні: загальна характеристика, регіональні центри і напрямки.

Географія туризму та рекреаційна географія: співвідношення понять. Предмет географії туризму, його трансформації. Об'єкт і предмет рекреаційної географії. Взаємозв'язок рекреаційної географії і географії туризму. Зв'язок географії туризму з іншими науками. Місце географії туризму в системі наукового знання про туризм (в туризмознавстві). Основні концепції географії туризму: територіальних рекреаційних систем, рекреаційно-туристичного простору, туристичних кластерів.

Економіка туризму. Предмет дослідження. Макроекономічні показники розвитку туризму. Мікроекономічний аналіз туристичної діяльності. Механізм функціонування туристичного ринку. Сторони ринкових відносин: ринок споживача і ринок виробника. Принципи кластеризації туристичної діяльності. Економічні засади формування туристичних дестинацій. Корпоративна діяльність в туризмі. Маркетинг туризму. Роль реклами і PR у просуванні туристичного продукту. Менеджмент туризму, його особливості для туристичних компаній різного типу.

Гуманітарні науки в дослідженні туризму. Філософія туризму як методологічна та концептуальна основа туризмознавства. Культурологія туризму. Соціологія туризму. Психологія туризму. Історія туризму. Правознавство і туризм. Характеристика: предмет дослідження, основні концепти, актуальні напрямки.

Екологія туризму. Концепція рекреаційно-туристичного природокористування. Парадигма стійкого (збалансованого, врівноваженого) розвитку туризму. Глобалізація і туризм. Національні природні парки.

Праксеологія туризму: технології туристичної діяльності. Технології готельного обслуговування; технології організації харчування туристів; технології транспортного обслуговування туристів (різними видами транспорту), інформаційні технології в туризмі, глобальні інформаційні системи і туризм; цикл туристичного обслуговування.

Методологія туризмознавства. Наукові підходи до туристичних досліджень: системний, кластерний, геопросторовий. Загальнонаукові методи в дослідженні туризму. Спеціальні наукові

методи дослідження туризму. Методи просторово-часового аналізу. Види і форми групування в туризмі. Регіональні студії в туризмі. Статистичні і економіко-математичні методи в туристичних дослідженнях. Картографічні методи дослідження в туризмі. Соціологічні методи туристичних досліджень.

Класифікація рекреаційно-туристичних ресурсів: підходи до класифікації, сутність самої класифікації (за різними авторами), приклади класифікації. Класифікація (типологізація) видів та форм туризму: підходи, приклади класифікації (типологізації). Класифікація суб'єктів туристичної діяльності, індустрії туризму та її складових, туристичного ринку. Класифікація та типологізація туристичних дестинацій (за різними ознаками). Районування рекреаційно-туристичне: підходи, схеми районування світу та України (за різними авторами).

Поняттєво-категоріальний апарат і сутність системоутворюючих категорій туризмознавства: турист, туризм, екскурсант, екскурсія, рекреація, ресурси рекреаційно-туристичні, дестинація, атракція, туристична послуга, туристичний продукт, тур, туристична подорож, туристична діяльність, суб'єкти туристичної діяльності, сфера туризму, індустрія туризму, туристична інфраструктура, ринок туристичних послуг, туристичний процес, туристичний кластер.

II. Туристичні системи країн та регіонів світу

Поширення рекреаційно-туристичних ресурсів в світі і в Україні. Об'єкти ЮНЕСКО і їх використання в туризмі. Схеми макрорайонування міжнародного туризму. Схема туристичного районування UNWTO. Напрямки основних туристичних потоків в світі. Особливості туристичних міграцій.

Туристичні системи регіонального рівня: Північна Європа, Західна Європа, Центральна Європа, Південна Європа, Східна Європа; Середземномор'я; Альпійський регіон; Євразійські країни; Південно-Західна Азія, Південна Азія, Центральна Азія, Південно-Східна Азія; Північна Америка, Мезоамерика, Південна Америка; Північна Африка, Східна Африка, Західна Африка, Південна Африка; Австралія і Нова Зеландія; Океанія; Антарктида та Антарктика. Оцінка туристичних ресурсів в регіонах.

Видові туристичні дестинації: Основні регіони пізнавального туризму. Основні регіони круїзного туризму. Основні регіони спортивного та пригодницького туризму. Основні регіони гірськолижного туризму. Основні регіони альпінізму. Провідні бальнеологічні курорти світу.

Національні дестинації. Країни: США, Франція, Іспанія, Італія, Велика Британія, Німеччина, Китай, Туреччина, Індія, Таїланд, Канада, Греція, Австрія, Угорщина, Польща, Чехія, одна з Балканських країн, одна з країн Балтії (на вибір вступника до аспірантури), Єгипет, Австралія, ПАР. Туристсько-країнознавча характеристика країни: географічне положення, основні туристичні ресурси, місце в системі міжнародного туризму, основні туристичні дестинації.

Міжнародні, наукові та громадські організації в сфері туризму: Всесвітня туристська організація, Міжнародна академія туризму, Міжнародний центр з вивчення проблем туризму, Міжнародна федерація спортивного туризму тощо.

III. Туризм в Україні

Етапи розвитку туризму в Україні: давні мандрівки, мандрівки В. Григоровича-Барського, внесок паломництва в розбудову інфраструктури подорожей; розвиток туризму в XIX - на початку XX ст.; радянський етап розвитку туризму; розвиток туризму за часи незалежності.

Місце України в системі міжнародного туризму. Основні показники розвитку туризму в Україні. Тенденції розвитку туризму та його регіональні відміни. Система управління туризмом та її трансформації. Нормативно-правові документи, які регламентують розвиток туризму і курортів в Україні.

Ринок туристичних послуг. Характеристика ринку попиту, його стратифікація, регіональні відміни. Характеристика ринку пропозиції: основні суб'єкти туристичного ринку, галузевий та регіональний туристичний продукт.

Рекреаційно-туристичне районування України: підходи, схеми районування. Карпати, Передкарпаття і Закарпаття, Причорномор'я, Приазов'я, Крим, Поділля, Галичина, Волинський,

Столичний, Слобожанський, Подніпров'я, Східно-Український, Центрально-Український. Характеристика рекреаційно-туристичних районів: склад, основні рекреаційно-туристичні ресурси, основні туристичні дестинації, розвиток туристичної інфраструктури та індустрії туризму, рекреаційно-туристична спеціалізація та базовий туристичний продукт.

Розвиток основних видів туризму в Україні: рекреаційний (відпочинок і оздоровлення), лікувальний, сільський (зелений), спортивний, гірськолижний. Характеристика: сутність рекреаційно-туристичних занять, ресурси для розвитку, базові дестинації, їх спеціалізація.

Напрямки розвитку міжнародного туризму в Україні. Особливості внутрішнього туризму та екскурсійної діяльності. Основні екскурсійні дестинації.

Готельна і ресторанна справа. Розвиток транспортного обслуговування. Курортне господарство.

II. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Дана програма передбачає глибоке знання матеріалу про сучасний стан розвитку міжнародного туризму та рекреації та основні проблеми, що існують у даній галузі.

Вступники до аспірантури за спеціальністю 242 «Туризм і рекреація» при складанні вступного іспиту зі спеціальності мають виявити знання предмета та об'єкту туризмознавчих досліджень як науково-дослідницької сфери, показати уміння комплексно аналізувати матеріал та розуміння системності як наукового підходу, що є принципово важливим у пізнанні сутності міжнародного туризму, рекреації та регіональних студій.

Під час проведення вступного іспиту забороняється користуватись будь-яким допоміжним матеріалом.

Вступні випробування до аспірантури проводяться очно та/або дистанційно (за допомогою GoogleMeet), у т.ч. для осіб, які зареєстровані та перебувають на тимчасово окупованій території – за зверненням вступника, за обов'язкової присутності не менше двох членів та голови предметної комісії у кожній аудиторії.

За результатами вступного випробування виставляється одна позитивна оцінка за шкалою 100-200 балів або ухвалюється рішення про негативну оцінку вступника («незадовільно»).

Перескладання або повторне складання вступного іспиту не допускається.

Знання та вміння, продемонстровані вступниками до аспірантури на вступному випробуванні зі спеціальності 242 «Туризм і рекреація» оцінюються за 100-200-бальною шкалою:

- 0-100 балів - незадовільно;
- 101-174 бали - задовільно;
- 175-189 балів - добре;
- 190-200 балів - відмінно.

Критерії оцінювання знань вступників

Відповідь, яка оцінюється в 190–200 балів, має відповідати таким вимогам:

- повний, розгорнутий, вичерпний виклад змісту поставленого питання або проблеми;
- повний перелік необхідних для розкриття змісту питання професійної діяльності у сфері туризму та рекреації;
- виявлення творчих здібностей у розумінні, викладенні й використанні теоретичного матеріалу;
- уміння користуватися методами наукового аналізу явищ та процесів у сфері туризму та рекреації, характеризувати їх риси та форми виявлення;
- демонстрація здатності висловлення та аргументування власного ставлення до альтернативних поглядів на дане питання;
- знання необхідних законів і нормативних матеріалів України, міжнародних та міждержавних угод з обов'язковим на них посиланням під час розкриття питань, які того потребують;
- засвоєння теоретичних питань відповідно до основної та додаткової літератури.

Відповідь, яка оцінюється в 175–189 балів, має відповідати таким вимогам: згідно з вимогами до відповіді на найвищий бал не виконано хоча б одна із цих вимог (якщо вона явно потрібна для вичерпного розкриття питання); або: в цілому правильно розкритий за зазначеними вимогами зміст відповіді, але допущені значні помилки під час: а) використання цифрового матеріалу; б) посилання на конкретні історичні періоди та дати; в) визначення авторства і змісту в цілому правильно зазначених теоретичних концепцій, що порушує логіку висновків під час відповіді на конкретне питання.

Відповідь, яка оцінюється в 101–174 балів, має відповідати таким вимогам:

- згідно з вимогами до відповіді на найвищий бал не виконано три вимоги (якщо вони явно потрібні для вичерпного розкриття питання);
- зроблені під час відповіді висновки не є правильними чи загально визнаними за відсутності у відповіді доказів і раціональних аргументів на їх користь.

Відповідь оцінюється в 0-100 балів за таких обставин:

- згідно з вимогами до відповіді на найвищий бал не виконано три чи більше вимог (якщо вони явно потрібні для вичерпного розкриття питання);
- зроблені під час відповіді висновки не є правильними чи загально визнаними в разі відсутності у відповіді вступника доказів і раціональних аргументів на їх користь;
- характер відповіді дає підстави стверджувати, що особа, яка складає іспит, неправильно зрозуміла зміст питання чи не знає правильної відповіді і тому не відповіла на нього по суті, допустивши грубі помилки у змісті відповіді або давши відповідь не на поставлене в білеті питання.

Виконання екзаменаційного завдання має бути виключно самостійного характеру.

Бали переводяться в національну шкалу в такому порядку:

Оцінка за 200-бальною шкалою	190-200	175-189	101-174	0-100
Оцінка за національною шкалою	відмінно	добре	задовільно	незадовільно

III. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основні

1. Бабарицька В.К., Малиновська О.Ю. Менеджмент туризму. Туроперейтинг. Понятійно-термінологічні основи, сервісне забезпечення турпродукту: Навчальний посібник. К., 2004.
2. Борисюк О.А. Дудник І.М. Авіатранспортна система України (регіональний аспект): Монографія / За ред. І.М. Дудника. К.: Вид-во Національного авіаційного університету «НАУ-друк», 2013. 214 с.
3. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: Сучасні концепції менеджменту і маркетингу: Навчальний посібник. К., 2004.
4. Закон України "Про туризм" від 18.11.2003 р. // ВВР.
5. Колотуха О.В. Геопросторова організація спортивного туризму: монографія. Київ : ФО-П Александрова М.В., 2015. 448 с.
6. Колотуха О., Сікірда Ю. Методи наукових досліджень в туризмі: навчальний посібник. Кропивницький: Видавництво льотної академії НАУ, 2022. 144 с.
7. Кузик С.П. Географія туризму : навчальний посібник; МОН України. Київ : Знання, 2011. 272 с.
8. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти). К.: "Альтерпрес", 2002. 436 с.
9. Любіцева О.О. Туризмознавство: вступ до фаху : Підручник / О.О. Любіцева, В.К. Бабарицька. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. 335 с.
10. Мальська М.П., Антонюк Н.В., Ганич Н.М. Міжнародний туризм і сфера послуг: Підручник. К.: Знання, 2008. 661 с.
11. Мальська М.П., Худо В.В., Цибух В.І. Основи туристичного бізнесу. Навч. посіб. Львів: ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. 360 с.
12. Методологія туризмознавства: географічні аспекти: монографія / за заг. ред. д.геогр.н. Дудника І.М. Дніпро: Середняк Т.К., 2023. 374 с.
13. Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Теоретичні основи туризмології. Навч. посібник. К.: Ніка-Центр, 2005. 316 с.
14. Пазенок В.С., Федорченко В.К. Філософія туризму: Навч. посіб. К.: Кондор, 2004. 268 с.
15. Педагогіка туризму. Навч. пос.//за ред.. проф. В.К. Федорченка, проф..Фоменко Н.А., доц. Скрипник М.І., доц.. Цехмістрової Г.С./ К.: Видав. дім «Слово», 2004. 296 с.
16. Правове регулювання туристичної діяльності в Україні: Збірник нормативно-правових актів / За заг. ред. В.К. Федорченка. К., 2002.
17. Туризмологія: концептуальні засади теорії туризму: монографія / [В.К. Федорченко, В.С. Пазенок, О.А. Кручек та ін.]. К.: ВЦ «Академія», 2013. 368 с.
18. Туристичне країнознавство: країни лідери туризму: навчальний посібник / О.О. Любіцева, В.К. Бабарицька, В.І. Стафійчук, І.Г. Хільчевська; Любіцева О.О., ред. Київ : Альтерпрес, 2008. 436 с.
19. Федорченко В.К., Дьорова Т.А. Історія туризму в Україні: Навчальний посібник. К., 2002.

Додаткові

1. www.world-tourism.org. – офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації
2. www.heritage.unesco.ru – Світова природна і історико-культурна спадщина
3. www.unesco.org – офіційний сайт ЮНЕСКО
4. www.world-tourism.org. – офіційне видання Всесвітньої туристичної організації: UNWTO World Tourism Barometer
5. www.wttc.org. - Європейська рада з туризму і подорожей